

ФРОНТИР

ОЛЕКСАНДР КРАСОВИЦЬКИЙ

**ПІВ РОКУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО
СПРОТИВУ
НОТАТКИ ВИДАВЦЯ**

Харків
«Фоліо»
2022

Розділ 1
Від шоку до болю

---

24 лютого 2022 р.

Погляд через пів року.

13.08.2022

Ми очікували, що в лютому щось відбудеться. Навчання в Білорусі, нескінченне путінське словоблуддя перед західними лідерами, накачування ситуації з окупованими областями Донбасу не залишало шансів на те, що цього разу «пронесе». Може, й будуть шашлики на травневі, проте чи будуть ці травневі святами? Нас не готували — ми готувалися самі. Найбільш досвідчені у військовому плані закупалися зброєю та навчалися її використовувати, інші — збирали валізи й писали про це в соцмережах. Я здав квитки до Європи і попередив близьких про майбутні варіанти. Цей день для мене пройшов у квартирі в Урядовому кварталі під чутні вибухи вдалині та постріли поруч. Новини були неповними й нерадісними. Невдовзі — Васильків та Гостомель. Друзі радили терміново виїжджати всім з Києва та Харкова, моя сім'я тоді була поділена на ці два міста. Спілкувалися багато разів на день, як всі в той час, мабуть.

З тих думок, які були тоді, я б виокремив такі:

— Харків і Київ — міста завеликі для тієї сотні тисяч росіян, що знаходяться зараз поблизу кордонів;

— у Харкові стільки Нацгвардії, у Києві стільки тероборони, що ворог не зможе пройти широкими проспектами з високими будинками до цих міст: усе буде завалено розбитими машинами та танками;

— Президент поруч, Уряд поруч, Нацбанк теж, — хвилюватися не потрібно, ППО мусить бути тут;

— на Півдні — зрада, інакше як увійшли через Сиваш; до Маріуполя тепер дійдуть швидко, але ж до Енергодара їх допустити не можна, — усі ж розуміють;

— Херсон вони не візьмуть, Антонівський міст потрібно рвати разом з мінуванням Нової Каховки;

— Мелітополь — ключове місто, там повинні бути укріплені райони.

Вирішив залишатися. Пішов по крамницях за консервами та овочами. Подивився біля будинку наявність бомбосховища. Усі підвали, що значилися на онлайн-мапі захисних споруд міста, були або заблоковані, або без світла та обладнання. Зайшов до метро. Холодно і негостинно. Повернувся. Будинки з товстезними стінами мусив захищати.

Почав спілкування з колегами та співробітниками. Так пройшов день. Наступні дні злилися в один довгий нескінченний день. Прогулянки абсолютно безлюдним Хрещатиком. Розмови, новини, листування... Думки про хімічну та ядерну зброю. Інформація про корки на дорогах та напівоточення Києва. Відомості про відомих росіян, які один за одним почали підтримувати московську агресію. Заяви західних лідерів, надія на санкції та допомогу. І тверда віра у ЗСУ з першого дня війни.

**Початок війни.
Погляд на російську культуру
з 13.08.2022 р.**

Чи були великими російська література, російський балет, російський театр? Чи були радянські письменники, актори та композитори настільки талановитими, що могли якісно замінити радянським людям увесь світ?

Чи була великою російська наука, яка конкурувала зі світовою, і невелика кількість нобелівських премій — це свідоме приниження її рівня? Чи була наша журналістика 90-х (те, що було раніше, я не можу пам'ятати) на рівні американської, коли вікна і двері відчинилися і телемост Познер-Донах'ю з'єднав дві країни?

Давайте почнемо з балета. Так, у часи Дягілева «русские сезоны» вважалися явищем європейської культури в Парижі та Лондоні. Це була антреприза. Там були і кияни Серж Ліфарь та Вацлав Ніжинський, і грузин Баланчін. Після 1922 труппа базувалася в Монте-Карло, і це вже був остаточно французький балет. «Большой театр» — уже абсолютно про інше. Це імперський театр з гарною школою, який виконував специфічні функції — від рекламної агітки

радянського суспільства під час гастролей до постачання вродливих дівчат на сталінські святкові вечори. Утім головне призначення цього театру — запис «Лебединого озера» для телебачення в дні народних свят, пов'язаних із передчасними уходами з життя радянських та російських лідерів (чекаємо на трансляцію нових записів).

Тепер щодо радянської музики, літератури та кіно. Усі ці вкрадені у Голівуда радянські мюзікли 30-х років, воєнні пісні 40-х, сюжети фільмів 50-х... Спроби підмінити справжню літературу, знищену в 20–30-ті роки повоєнним приходом до літератури фронтовиків. Соціальна фантастика братів Стругацьких, з величезною фігою в кармані, яка мала відволікти інтелігенцію від справжніх проблем.

Детективи братів Вайнерів, Юліана Семенова, усіляких майже однакових Кларова-Леонова-Хруцького-Словіна, котрі точно не змогли замінити Агату Крісті, Чейза, Гарднера, Стаута, Сіменона. І це ще ми не порівнювали із жахливими агітками по боротьбі з ворогами народу Шейніна, Северова та інших. Інтелігентський міф 70-х в особі письменників Тріфоновна, Тендрякова, Аксьонова, Войновича, режисерів Захарова, Любимова, Тарковського — хтось був використаний державою й викинутий за кордон, дехто поступово зійшов зі сцени всередині країни, хтось дочекався 90-х та був заласканий обіймами путінського режиму, як ті самі Захаров, Гранін і Прилепін (так, різні покоління і різний ступінь обіймів). Головне, що фантастична популярність лише в поодиноких випадках відповідала рівню мистецтва. Я пам'я-

таю пусті вулиці міста під час трансляції 10-серійного «Тасс уполномочен заявить», але тепер розумію, що це був просто примітив, зроблений Юліаном Семеновим на замовлення КДБ, ймовірно, бартером за дозвіл виїжджати за кордон і спілкуватись з діячами еміграції. Володимир Висоцький, талановитий і немовби заборонений, настраждався від дрібних перешкод, створених владою, а втім грав на сцені одного з провідних театрів, знімався в кіно, виїздив за кордон, мав власний мерседес і дуже підтримував владу патріотичною частиною своєї творчості. Старий кадебіст у другому поколінні Познер, який багаторазово змінював погляди разом з лінією партії, — це дійсно найкраще, що залишилося російському телебаченню від радянського, бо інші або не приховували власного «печерного» рівня, або поступово «зростали» до повного примітиву, втрачаючи при цьому поступово обличчя і залишаючись в обіймі.

Познер почав власну кар'єру у СРСР літературним секретарем дитячого поета та перекладачем Маршака, який спочатку довго всього боявся, був у перших рядах і на «песчаній кар'єр», і на донос, а в останні роки, коли його застав Познер, працював небагато та виходив з дому тільки за черговою державною премією або орденом. Познер — справжній французько-єврейський аристократ та інтелектуал, котрий вміє працювати на державу красиво, не втрачаючи обличчя, у часи, коли державу трошки попускає, він демократ, у жорсткі часи — аристократ, а іноді може й тихо відійти в бік, якщо маска старого генерала телебачення ризикує сповзти з обличчя.

Безумовно, багато хто з нас залишить собі від радянської літератури щось у пам'яті або на полицях домашньої бібліотеки. Особисто я — абхаза Фазіля Іскандера, єврея Анатолія Рибакера та харківського поета, що пройшов сталінські катівні, Бориса Чичибабина. Пізніше маю намір про кожного з них розповісти окремо, а зараз скажу тільки, що був вдома у Іскандера, особисто розмовляв з Рибакером через роки після його тріумфу з «Дітьми Арбату», а Чичибабин був вдома у мене. Можливо, спогади є джерелом особистої історії та впливають на нашу пам'ять. Я залишу собі Войновича і Стругацьких, Коржавіна й Мандельштама, Ахматову та Айтматова. Чомусь у цьому ряду етнічний росіянин тільки Чичибабин (Полушин).

Що стосується класичної російської літератури попередніх часів, я точно не відмовлюся від максимально антиросійського Салтикова-Щедріна і російських українців Чехова та Гоголя. Я залишаю собі «Беси» та «Братя Карамазови» українського шляхтича та суто російського письменника Достоєвського, але не бачу нічого для себе в літературних поміщиках від Пушкіна і Лермонтова до Толстого з Тургеневим. Абсолютно російсько-європейського киянина Алданова та ще одного киянина Булгакова, який не є частиною російської літератури, втрачати не планував (ці слова не звучать сучасно, я розумію).

Радянська наука заслуговує на окрему увагу. У СРСР ще з тридцятих років користувалася захистом тільки та наука, яка могла бути використана

державою для створення нової зброї. Саме тому вижив Сергій Корольов, який вимушений був по-рабськи працювати у «шарашці», саме тому Сталін послухав Капицю й захистив Ландау. Радянська наука — це і Сахаров, котрий створив у молодому віці водневу бомбу, а потім став символом протистояння радянській системі мілітаризму та знищення особистості. Радянська наука — це й генетик Вавілов, що вмирав у катівні, і потужні наукові школи в математиці та хімії. Однак це й великий вчений Сталін, що влазив особисто до мовознавства, філософії та «природничих» наук. Це Трофім Лисенко, який знищив генетику, і закатовані кібернетики та викинуті з країни філософи. Це тисячі людей, яким було створено заборону на професію, оскільки вони вибрали еміграцію, тому що були етнічними євреями, і які роками сиділи «у відмові». Радянська наука — це й сотні тисяч вчених, котрі виїжджали до колгоспів збирати овочі, бо радянська система не надавала змоги владнати міжгалузеву структуру в країні. Радянська наука — це фальшиві суспільні науки, історія КПРС, діалектичний матеріалізм та марксистська політекономія. І саме тому, коли я дивлюся на те, що відбувається за лінією фронту, я очікую не лише культу особистості з Мавзолеєм, а ще й бажаю росіянам скоріше цей Мавзолей заповнити персонально...

24.02.2022 р., 00:10

Декілька питань у повітря.

1. Україну створив Ленін? Але ж ми знаємо, що з 1922 року він відійшов від справ після загострення хвороби. А хто керував? Генеральним секретарем, що керував Оргбюро ЦК, був Сталін. Він же був наркомом по справах національностей, який і займався створенням СРСР. Але ж критикувати Сталіна якось «не кошерно» в Росії, а всі ментальні проблеми скинути на Леніна — супер, водночас буде гідна причина звільнити собі місце в Мавзолеї.

2. Чи просто буде російським воякам бомбардувати Україну. По-перше, згадайте про 15 діючих енергоблоків, про систему магістральних газогонів, які, навіть коли Росія не постачає нічого в Європу, заповнені і обслуговують українську економіку. Аміакогон Тольятті-Южний. Скажу Вам як хімік: якщо все піде в атмосферу, Європі та Москві буде весело. По-друге, після терактів на складах снарядів, усе важливе і сучасне давно розкидане по всій країні. І впевнений, що логістика для «Джавелінів» і «Стінгерів» побудована не по-радянськи. По-третє. Гелікоптери практично будуть виключені «Стінгерами», як в Афганістані. Літаки — до 5500 метрів теж. Перекоаний, що не про всю зброю нам розповіли.

Про танки у великій кількості забудьте: весна — наш набагато кращий помічник, аніж «Джавеліни».

3. Чи прийняте рішення про атаку. Прогнозувати дії шизофреніків неможливо. Але я впевнений, що група товаришів, яка приймає рішення, — це не ті зашугані старі маразматика, що акторствували під час засідання російського Радбезу. І не думаю, що всім подобається йти на дно заради величі головнокомандувача з радянськими комплексами. Мовчання Пашиняна та Токаєва з визнання «республік» — показове.

4. Чи є на Донбасі пушечне м'ясо? Так. Чи розуміють вони це? Впевнений, що так. Навряд чи вони підуть під російський гімн на українські кулемети. Чи високий бойовий дух російської армії після сидіння в білоруських болотах у думках про наступ на Україну? Питання риторичне.

5. Чи розраховували російські пропагандисти на настільки спокійну реакцію українців? Ні. Тому — вистоїмо. Програє тільки той, хто панікує. У нас працюють усі системи нашого організму. Україна переможе!

Слава Україні! Смерть ворогам!

24.02.2022 р.

Росії патологічно не щастить із правителями.

Спочатку шизанутий Андрій Боголюбський, який спалив Київ, пішов, не втримав з другої спроби взяти Київ, простояв під Вишгородом і був вигнаний підійшовшим Луцьким князем. Невдовзі вбитий боярами.

Гадаю, бояри і зараз думають про це.

Іван Грозний. Цар, який безперервно воював, лаявся із сусідами, особливо з європейцями, знищував своє оточення і сім'ю, створив опричнину (нічого не нагадує?), розігнав німецьку слободу (іноземний бізнес), сильно хворів, у повній ізоляції помер страшною смертю.

Думаю, так буде й цього разу.

Петро Перший. Такий красень, створений пропагандою, червоним Графом Олексієм Толстим (який добре пограбував Львів у 1939) та іншими.

Писав неграмотно. Говорив ще гірше. Після любовної історії в 17 років з Анною Монс і захоплення влади Софією жінок ненавидів.

Розпусник і гвалтівник, катував людей особисто й насолоджувався.

Помер чи то від сифілісу, чи то від грудної жаби, за кілька років після краху армії в Україні і Молда-

вії, втративши Азов, узбережжя та землі в сторону
Прута.

А як все йшло до боїв в Україні добре.
Із нинішнім так само буде.

26.02.2022 р.

Друзі! Коли я читав про тисячі й десятки тисяч радянських бійців, які здавалися німцям, я навіть не міг уявити, що це було зроблено тому, що рідна Батьківщина їм була набагато страшніша, ніж можлива смерть у полоні.

Десятки та сотні тих, хто вже здався, тисячі тих, хто саботує прикази Хуйла, десятки тих, хто здадуться завтра...

Звертайтеся до російських друзів.

Хай знаходять можливість підказати військовим, що у них є вибір — від життя в полоні до концертів Кобзона та спілкування зі Сталіним і Леніним на тому світі.

Прошу написати своїм російським знайомим.

Слава Україні!

Смерть ворогам!

27.02.2022 р.

Друзі!

1. Я розумію, що дуже скоро в нашій країні не буде російських військових. Навіть усі тіла мусять прибрати, разом з аналізом ДНК, щоб потім не казали, що їхтамнет. Їхтутнебуде.

2. Я впевнений, що питання про беззаперечну швидку компенсацію всього російського бізнесу в Україні буде вирішено.

Мабуть, тільки ті, хто давно поїхав звідти від режиму, залишать можливість його мати — після перевірки СБУ. Причому на всіх крупних підприємствах питання повної заміни менеджменту обов'язкове.

3. Нас навчили, що немає критично важливого імпорту з Росії: чи то газ, книги, чи то чорна ікра. Усі ці виключення з ембарго потім закінчуються тим, що за ними приходять російський солдат.

4. Ми повинні ще багато років вивчати кожного партнера по бізнесу та по дозвіллю з точки зору його попередніх відносин з росіянами.

5. Усе, що пов'язане з білорусами, залежить від того, чи зможуть вони прибрати не тільки режим нелегитимного президента, а й чи зможуть вони люструвати всю кадрову вертикаль.

6. Я впевнений, що найближчі два покоління росіян будуть платити українцям великі репарації.

7. Я знаю, що Крим стане українським набагато раніше, ніж ми думали тиждень тому.

8. Я розумію, що це буде коштувати українцям ще сотень життів найкращих представників нашого народу.

9. Я вдячний Президенту України за його героїчну позицію у ці дні. Він став дійсно головним і справжнім.

10. Так-от. Ми станемо після війни іншими. І тільки швидкі реформи, дійсно реформи всієї системи дадуть нам змогу бути достойними тих, хто нас захищає.

Слава Україні!

28.02.2022 р.

Переговори сьогодні. Не очікуйте швидких результатів. ЗСУ робить свою справу, переговори теж. Свою справу робить світова спільнота, тому, коли «пересічні росіяни» зрадіють не тільки звільненню від доларів, але й чергам за продуктами (а це сьогодні неминуче), ворог посиплеться.

Зміст

Розділ 1. Від шоку до болю	3
Розділ 2. Від болю до надії	81
Розділ 3. Від надії до впевненості	231